

אמר רבי עקיבא: זכינן שאין טומאת ידים במקדש!

דקיימא לן שגזרו חכמים טומאה על סתם ידים שאינן טבולות. ודין שניות לטומאה נתנו בהן. והרי הן פוסלות את הקדשים, וכן את התרומה [אלא שלתרומה סגי בנטילה, ולא בעינן טבילה] (6) (7).

והוינן בה: והרי מדרבנן נטמאים אף הכלים יט-ב שנגעו כמשקין טמאים. ועל אף שמן התורה אין המשקין מטמאים כלי, גזרו בהם אטו משקין דזב, כגון רוקו ומי רגליו, שהם אב הטומאה, ומטמאים אף אדם וכלים. מיהו, במקדש לא גזרו על הכלים.

ופליגי רבי יוחנן על מה דאמר רבי חנין: דאמר רבי חנין: צירוף כלי בקודש, מדאורייתא הוא. שנאמר "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת". ודרשינן, עשה הכתוב את כל מה שבכף לחתיכה אחת! וכיון שנטמאה מקצתה נטמאה כולה.

תנן התם: העיד רבי חנינא סגן הכהנים, על מחט שיש בה חשש טומאה, ונמצאה בבשר הקדשים, שהסכין והידים שנגעו בה טהורות. והבשר שהמחט נמצאת בו טמא.

ואם נמצאת המחט בפרש [צואה] שבכרס הבהמה, הכל טהור! לפי שלא נגעה המחט בבשר.

לטומאה מן התורה. אבל אחר שגזרו חכמים בידים שיכולות להיות שניות, על ידי היסח הדעת, למה לא ייעשו שניות עף על ידי ראשון לטומאה. והמוכח מזה, דמלבד זאת איכא עוד דין באדם מן התורה, שאינו יכול לקבל טומאה אלא מאב בלבד. בד קודש.

והר"ן כתב דחדא גזירה היא. שהרי הטעם שטימאו את הידים, הוא משום שידים עסקניות הן, ודלמא נגעו בטומאה. ולא מסתבר שהן עסקניות ליגע באב הטומאה שהרי אינו מצוי להם. אלא גזרו בהם משום חשש דנגעו בראשון. וכל שכן, שאם ודאי נגעו בראשון שהן טמאות.

7. וכתב הרמב"ם בפרק ח מאבות הטומאות הלכה ו, דבין שנטמאו ידיו במקדש ובין שנטמאו מחוץ למקדש, הרי הן טהורות במקדש. ובחוץ הן טמאות אף שנטמאו במקדש.

וצריך עיון, מאי שנא ממשקי בית מטבחיא שהן דכן, דתליא במקום קבלת טומאתם. שאם נטמאו

בטירא על אפר חטאת, שאם נגע טמא במקצתו טימא את כולו". וטומאת אפר ודאי אינה אלא דרבנן, שהרי חולין הוא. ועל זה הוסיף רבי עקיבא סולת וכו'. אלמא אף צירוף בדברים המקבלים טומאה מן התורה, אינו אלא מדרבנן. אבל טומאת עצים ולבונה היא דאורייתא, משום חיבת הקודש, וכדמוכח בחולין לו ב.

6. ובכלל גזירה זו, שאף מי שטבל את ידיו ולא הסיח דעתו מהן, אם נגעו הידים בראשון לטומאה, הרי הן נעשות שניות לטומאה [אף שמן התורה אין הראשון מטמא אדם]. תוספות. וקאמר רבי עקיבא, זכות וריוח הוא לנו, שלא נגזרה גזירה זו במקדש. שאם לא כן, אף הידים שנגעו במחט שנמצאה בבשר, היו נטמאות.

תוספות. ומשמע מדבריהם שאינה גזירה אחת עם סתם ידים. ולכאורה צריך עיון, הא לכאורה ממש חדא גזירה היא. שהרי מה שאין ידים נטמאות מן התורה כשהן נוגעות בראשון, היינו משום דלא אשכחנא באדם שיהיה שני

כתבי הקדש, שיהיה להם דין שני לטומאה, והרי הם פוסלין את התרומה. וגזרו זאת משום תקנת הספרים. לפי שהיו הכהנים מצניעין את התרומה אצל הספרים, והיו עכברים אוכלים את הספרים.

וכן גזרו על הידים שאינן נטולות, שיפסלו את התרומה.

וכן על הטבול יום שפוסל את התרומה. ופריך התם, הא טבול יום דאורייתא הוא. ומסקינן "סמי מכאן טבול יום", ואינו מן המשנה].

וכן על האוכלין והכלים שנטמאו במשקין טמאים, שהם פוסלים את התרומה. גזירה משום משקי הזב, שעושים את האוכלין והכלים לראשון לטומאה מן התורה.

אלמא, באותו היום גזרו גם על הידים וגם על הכלים. (2)

והדרא קושיין לדוכתה, דנימא רבי עקיבא "זכיננו שאין טומאת ידים וכלים במקדש".

אם כן, אף לסכין היה ליטמאות מחמת המשקין (1) שעל הברש [שנטמאו מחמת המחט]. ואין היא טהורה אלא מחמת שלא גזרו על טומאה זו במקדש.

ואם כן, היה צריך רבי עקיבא לומר: "זכיננו שאין טומאת ידים וכלים במקדש". ולמה אמר כן רק על הידים?

אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא אמר רבי יוסי בר חנינא: ידים — קודם גזירת כלים נשנו!

כשהעידו עדות זו כבר נגזרה גזירת ידים, אך עדיין לא נגזרה טומאת הכלים שנגעו במשקין. ולכן לא התייחס רבי עקיבא אלא לגזירת ידים.

אמר רבא: לא כן הוא. דהא תרוייהו, גזירת ידים וגזירת כלים, בו ביום [שגזרו י"ח דבר, בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון] **גזרו עליהם.**

דתנן: בו ביום גזרו על כל הספרים שבכ"ד

מטבחיא דכן" אתי שפיר. למאי דמוקמינן לה למסקנה בהעבירה בנהר ומשקה טופח עליה. דההוא לא מיקרי משקה בית מטבחיא.

ומדברי בעל המאור נראה, שפירש בדעת המקשן, דמגזירת ספק כלים איירי. דקא סליק אדעתיה, דמטמאים אף כלים. משום דמספקינן לה בטומאת מת. ואהדר ליה רבא, דאין ספק כלים מטמאים אלא אוכלין ומשקין. משום דמספקא לן בהו רק בטומאת שרץ, ולא בטומאת מת. משום דהוי ספק ספיקא. דלמא לא נטמאו. ואף אם נטמאו דלמא לא נטמאו אלא בשרץ.

2. ואף על גב דגזירת ידים לקדשים קדמה הרבה לגזירת י"ח דבר, ושלמה גזר בה, מכל מקום,

בעזרה הם טהורים. ואם נטמאו חוץ לעזרה הם טמאים, אף אם אחר כך נכנסו לעזרה. חזון איש, ידים סימן ז.

1. וקא סלקא אדעתין שנגע המחט בסכין על ידי משקין. ואלביא דרבי עקיבא היא, דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, ואף משקי בית מטבחיא מטמאים. תוספות.

והוסיף הר"ן, דסליק אדעתין כן, משום דאי בלא משקין, מה הוצרך התנא להשמיענו דהסכין טהור. הא סגי ליה למימר דהאדם טהור. אלא בהכרח, דאתא לאשמועינן, דליכא גזירת כלים במקדש.

עוד כתב, דאף למאן דאמר "משקי בית

שאף על גב שגזרו טומאה על סתם כלי שאין ידוע מהו, בירושלים לא גזרו עליו.

אם כן, ליכא לאוקמא למחט שנמצאת בבשר, בסתם מחט. שהרי בירושלים היא טהורה אף מדרבנן. ואין הבשר נטמא כלל מחמתה.

אמר רב יהודה אמר רב: הכא במאי עסקינן, כגון שאכרה לו מחט שנגעה במת, ונעשתה טמא מת, והכירה עתה שזו היא המחט הנמצאת בבשר. ומשום כך הבשר טמא.

רבי יוסי בר אבין אמר: לעולם בספק מחט איירי. וכגון שהיתה הפרה חסומה בפיה, וכך היא באה מחוץ לירושלים. שודאי באה המחט מחוץ לירושלים. ודינה כדין ספק כלי שמחוץ לירושלים, שהוא טמא.

גופא: רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא, חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים. וחד אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים.

ותמהינן: רוקין — הא כבר תנינא להו במתניתין. וגם כלים הא כבר תנינא.

ומבאר הגמרא תחילה את השאלה "רוקין הא תנינא".

דתנן: כל הרוקין שנמצאין בירושלים טהורין, חוץ משל הרוקין הנמצאים בשוק העליון. לפי ששם היו מתקבצים הטמאים, כדי שלא לטמא את חבריהם. ותלינן שמהם באו הרוקין הנמצאים שם.

ומשנינן: לא צריכא לאשמועינן, אלא שאף על גב דאיתחזק אותו המקום בירושלים, שעבר שם זב, בכל זאת הרוק הנמצא שם טהור.

אלא, אמר רבא: הנה לטומאת הסכין, דאפילו בחולין נמי לא מטמא. ולא דוקא במקדש.

דהא האי סכין, דנגע — במאי נגע?

אילימא דנגע בבשר הטמא.

הא אין אוכל מטמא כלי, ואף לא מדרבנן.

ואלא נימא דנגע במחט?

והא אין כלי מטמא כלי. שלא גזרו אלא על הכלי שנטמא במשקה, אטו משקי הזב. והתם לא היו עם הבשר משקיין כלל.

ותו הוינן בה: האי מחט — מאי עבידתיה? ואמאי חיישינן בה לטומאה?

אי נימא ספק מחט היא, ולא ידעינן בה של מי היא, ואם היא טמאה או טהורה, והרי היא בכלל גזירת "ספק כלים הנמצאים" שהם טמאים מספק.

הא ליכא למימר הכי.

דהא איתמר: רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא:

חד מינייהו אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים.

שגזרו בעלמא על כל רוק הנמצא, ואין ידוע מקורו, וטימאוהו. משום שמא הוא רוק של זב או של נדה, שהוא אב הטומאה. אבל בירושלים לא גזרו כן.

וחד מינייהו אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים.

ודיוקא דסיפא לאו דוקא הוא. אלא נקט "דרך עליה", לאפוקי גזייתא [מבואות קטנים], שמלבד דרך העליה והירידה העיקריות, היו סמוכין לבית הטבילה עוד מבואות קטנים. שלפעמים היו יורדים בהם לבית הטבילה, ולפעמים היו חוזרים דרכם. וכלים שנמצאו שם טמאים. שהרי ספק הוא אם נפלו בדרכם לבית הטבילה, או בדרכם חזרה ממנו.

ומקשינן: ולרב, דאמר דאיירי מתניתין, "כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר", אמאי אין הסכין והידים הנוגעות בה טמאות?

הא כיון דאמר מר: "בחלל חרב" כתיב, ודרשינן חרב הנוגעת במת הרי הוא כחלל, ונעשית חרב אבי אבות הטומאה כמותו [והוא הדין לכל כלי מתכת] — אם כן, אדם וכלים נמי ליטמאו על ידי מחט זו.

אמר רב אשי: הכא במאי עסקינן, בספק אם נגעו הסכין והידים במחט, ספק לא נגעו. (3) ומספק הן טהורות. (4) וזאת אומרת: כי עזרה — רשות הרבים היא. והוי ליה ספק זה, ספק טומאה ברשות הרבים. וכל ספק טומאה ברשות הרבים, ספיקו טהור.

דקיימא לן: ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. וגמרינן לה מסוטה, שאם קינא

ועתה מבארת הגמרא את השאלה "כלים הנמצאים בירושלים הא תנינא שהם טהורים".

דתנן: כל הכלים הנמצאים בירושלים, אם נמצאו בדרך הירידה לבית הטבילה, הרי הם טמאין.

ששתי דרכים היו מוליכות לבית הטבילה. באחת היו יורדים אליו, ובשניה היו עולים ממנו. וכלי הנמצא בדרך הירידה, ודאי טמא הוא. שמסתמא הוליכוהו לשם כדי להטבילו. ונפל קודם שהטבילוהו.

שמע מינה, דוקא שם הם טמאין. הא כלים בעלמא, שנמצאו בשאר מקומות שבירושלים, הרי הם טהורין.

ומשנינן: וליטעמיה, אימא סיפא דמתניתין: אם נמצאו הכלים בדרך העליה מבית הטבילה, הרי הם טהורין, דודאי נפלו שם לאחר שהטבילין.

שמע מינה, הא כלים דעלמא, שנמצאו בשאר מקומות שבירושלים, הרי הם טמאין. וקשיא מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא.

אלא בהכרח, או רישא או סיפא, לאו בדוקא היא. ולכן הוצרכו להשמיענו, דדיוקא דרישא בדוקא הוא. ורק הנמצאים בדרך ירידה טמאין. אבל בשאר ירושלים טהורים.

ראשון. רבינו פריך.

4. רש"י. ובעל המאור פירש, דודאי נגעה הסכין במחט. אלא שהמחט היא ספק טמאה. ולא הכיר בה בודאות שהיא המחט שנטמאה במת, אלא הדבר מסופק לו. וצריך עיון, אם כן למה הבשר טמא? הא

גזירת כלים שהיא מי"ח דבר, כבר נגזרה בימי רבי עקיבא. והיה לו לרבי עקיבא להתייחס גם אליה. תוספות.

3. אבל בבשר ודאי נגעו. ועל זה קאמר רבי עקיבא "זכינו שאין טומאת ידים במקדש. דאילו הוה, היו הידים נטמאת מחמת הבשר שהוא

או לא. שהאדם יש בו דעת לישאל על עצמו אם הוא טהור.

וכל דבר שאין בו דעת לישאל, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד — ספיקו טהור, דלא דמיא לספק סוטה שהוא על האשה, שיש בה דעת לישאל. וכל מה דלא דמי לסוטה, ספיקו טהור.⁽⁵⁾

ומשנינן: ספק זה שבסכין, חשיב כספק בדבר שיש בו דעת לישאל.

משום דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם. שהרי לא מעצמה נגעה הסכין בבשר, אלא האדם האוחז בה הגיעה במחט הטמאה. הלכך אי הוי ספק זה ברשות היחיד, היה ספיקו טמא.

וכדאמר רבי יוחנן: ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל, אם הטומאה באה בידי אדם — נשאלין עליה!

כלומר, ספק טומאה זה נחשב כאילו הוא אירע בדבר שיש בו דעת להשאל, שספיקו ברשות היחיד טמא.

[עוד ביאר רש"י, שאין לספק טומאה זאת את הדין הפשוט שבכל ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל, שהוא טהור, אלא נשאר הספק, ונזקקין הבעלים לשאול בבית

הבעל לאשתו ואחר כך הלכה ונסתרה עם פלוני, הרי היא אסורה לבעלה. ואף שספק הוא אם נטמאה או לא, עשתה התורה את ספיקה לודאי. כדכתיב, "והיא נטמאה". והתם רשות היחיד הוי. שהרי לא היו שם כי אם האיש והאשה. שאם היה שם עוד אדם, שוב אין זו סתירה.

ומכאן למדנו שכל ספק טומאה ברשות היחיד, עשאו הכתוב כודאי טומאה. אבל ספק טומאה ברשות הרבים, הרי הוא כודאי טהור. משום דלא דמיא לספק סוטה.

ואף העזרה היא רשות הרבים. לפי שכל מקום שיש בו יותר משני אנשים, הרי הוא חשוב רשות הרבים לענין טומאה. משום ששוב לא דמי לספק סוטה. ומשום כן, בספק אם נגעו הסכין והידים במחט הטמאה שבעזרה, הרי הן טהורות.

ומקשינן: מזה שטיהר רב אשי משום שהעזרה היא רשות הרבים, משמע, **הא אי הוה ספק זה ברשות היחיד, ספיקו טמא הוא.**

וקשיא, **מכדי, הרי האי סכין שספק נגע במחט, דבר שאין בו דעת לישאל הוא.** שהרי אין בסכין דעת לבא ולשאול על עצמה, אם טהורה היא או לא. ולא ילפינן מסוטה אלא על ספק אם נגע האדם בשרץ

ספק טומאה ברשות הרבים הוא.

ויעוין באור שמח שכתב לפרש כן מסברה דנפשיה. והוסיף, דהבשר טמא על פי מה שכתב הרמב"ן בחולין, דאם נולד ספק הטומאה בקדשים, לא אמרינן דספיקו טהור. משום ד"משמרת" ודאי ליכא בהו, שהרי לא שמרן

מספק טומאה.

5. תימא, הא איצטרין לאוקמא ברשות הרבים משום ידים, שהרי יש בו דעת לישאל, וספיקו ברשות היחיד טמא. תוספות.

דין, מה תהא עליה. (6)

תשפכנו כמים". ודרשינן: דוקא דם חולין שנשפך כמים איתקש למים, וחשיב משקה, והרי הוא מכשיר את האוכלין. אבל דם קדשים, שצריך לזורקו על המזבח, ואינו נשפך כמים — לא חשיב משקה, ואינו מכשיר את האוכלין.

[ודם התמצית שאינו נזרק על המזבח, בלאו הכי לאו משקה הוא. משום שאינו קרוי דם, כדאיתא לעיל].

ואלא שמא תאמר דאיתכשר הבשר במשקי [מים] של בית מטבחיא.

הא ליכא למימר הכי.

דהא אמר רבי יוסי בר חנינא: משקי בית מטבחיא, לא דייק שהן דכן [טהורים], אלא שאף אין הם מכשירין את האוכלין.

דסבירא ליה שמן התורה אין מכשירים אלא מים מחוברים. אבל מים שנתלשו וניתנו בכלי, אינם מכשירים את האוכלין מן התורה, אלא מדרבנן בלבד. ובעזרה לא גזרו כן, משום הפסד קדשים. (2)

בעלים ניהו. ובקידושין נב איתא, דאף לרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים, אין זה אלא מחיים. אבל לאחר שחיטה, משלחן גבוה קא זכו. הלכך לאחר שחיטה שוב לא מהני להו הכשר. והוצרכנו להעמיד דוקא כשניתנו עליהם המים מחיים. ואף על גב דבין כך לא הוכשר קודם שחיטה, שהרי בעלי חיים אינם מקבלים טומאה, מכל מקום עדיין המשקה טופח עליהם לאחר שחיטה, קודם ד' עבודות. ועד גמר העבודות, ממון בעלים הם. קצות החושן, תו סק"א.

2. ואף דלעיל מוקמינא לה בדם קדשים בלבד,

כ-א ולא מיבעיא אם הכלי שנולד בו הספק נמצא בידי האדם, אלא אפילו בכלי המונח על גבי קרקע, וספק אם הביא האדם עליו את השרץ או לא, הוי נמי כספק בדבר שיש בו דעת לישאל. כיון שבאה הטומאה על ידי האדם, שיש בו דעת לישאל.

שנינו לעיל: מחט הנמצאת בבשר — הבשר טמא.

והוינן בה: הרי קיימא לן, שאין האוכלין מקבלים טומאה אלא אם כן הוכשרו לטומאה, על ידי נתינת משקין עליהם.

והאי בשר — דאיתכשר במאי? (1)

אי נימא דאיתכשר בדם.

והא אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מניין לדם קדשים שאינו מכשיר את האוכלין?

לפי שנאמר בדם "לא תאכלנו, על הארץ

6. ומדמינן את זה שהדבר המטמא הוא ביד אדם, להיכא שהדבר הנטמא [דהיינו הסכין] הוא ביד האדם. רבינו פרץ.

1. והא דלא פריך לה אקרא ד"והבשר אשר יגע בכל טמא", משום דקרא מצינו לאוקמא בבשר שלמים לאחר שחיטה, שנאכל בכל העיר. והדיחוהו במים מחוץ לעזרה. רש"י.

אמנם בחולין לו ב מקשינן כן אקרא, היכי אשכחן טומאה בבשר. וצריך עיון, אמאי לא משני התם, כדכתב רש"י הכא.

ויש לומר על פי המבואר להלן [הערה 10], דלא מהני הכשר אלא בקדשים קלים דממון